

ԱՆՆՊԱՏԱԿ ԳՈՅՈՒԹՅԱՆ ՏԱՍՆԱՄՅԱԿ

Ինչո՞վ է հայ ժողովուրդը զբաղված հետապնդվողների: Դժգոհում է կյանքից, մեղավորներ փնտրում, երբեմն ինչ-որ բան է պահանջում, ինքն էլ հաճախ չհավատալով, որ իր պահանջը մի օր կկատարվի: Բայց ո՞րն է նրա նպատակը: Չկա: Չգիտենք: Ավելի քան տասը տարի է, ինչ հայ ժողովուրդը չի հետապնդում ոչ մի նպատակ: Նա, որպես գործող անձ, հեռացել է քաղաքական ասպարեզից, այն թողնելով պատեհապաշտ քաղաքական գործիչներին:

Այդպես չէր 1988 թ. և հաջորդող տարիներին: Այն ժամանակ՝ ԽՍՀՄ-ի քայքայման նախօրյակին, երբ վերացան որոշ սահմանափակումներ, հայ ժողովուրդը որոշակի քաղաքական ծրագրերով հանդես գալու հնարավորություն ստացավ: Խոշոր հաշվով դրանք չորսն էին:

Առաջինը՝ *Ղարաբաղի ազատագրումը* էր: Պարզ է, որ այն հայրենիքի ազատագրման և միավորման շատ ավելի մեծ ծրագրի մի մասն էր: Տասնամյակներ շարունակ այդ ծրագիրը սառեցված մնաց, մինչև որ հնարավոր դարձավ կյանքի կոչել դրա առավել հեշտ իրականացման հատվածը՝ հայաբնակ Արցախի վերամիավորումը:

Այդ օրերին ձևական դարձած ԽՍՀՄ իշխանության հակազդեցությունը հայերի միավորման պահանջին վերակենդանացրեց մեր երկրորդ՝ *անկախության* պահանջը: Ղարաբաղյան շարժման ծնունդն ինքնին, արդեն նշանակում էր, որ մենք անկախ ենք: Ու թեև ի

սկզբանե ձևական անկախությունը նպատակ չէր համարվում, սակայն փաստացի անկախության աճող աստիճանը, վաղ թե ուշ, պետք է հանգեցներ դրա ձևական ամրագրմանը:

Իհարկե, այս գույգ նպատակները նույնպես հարվածում էին ԽՍՀՄ հիմքերին, և, գոնե այդ պատճառով, համահունչ էին նրան տապալել փորձող Արևմուտքի նպատակներին: Սակայն դրանք գերազանցապես ազգային էին թե՛ իրենց էությանը, թե՛ ծագումով: Փոխարենը՝ ազգային հիմնավորումից զուրկ էին մյուս նպատակները, որոնք դրսից էին ներմուծվել, բխում էին Արևմուտքի «արժեհամակարգից» և նրա գերիշխանությունն էին հաստատում սոցիալիստական ճամբարի ամբողջ տարածքի վրա: Որքան էլ որ տարօրինակ հնչի, բայց հենց այս օտարածին նպատակները հայությանը պարտադրելու համար Ղարաբաղյան շարժումը վերամիավորեցին Յամագային:

Օտարածիներին էր հայ ժողովրդի որդեգրած երրորդ նպատակը՝ *բազմակուսակցականությունը*: Այն սկզբում կոմունիստական միակուսակցության դեմ ժողովրդին միավորող գործոն էր, ժողովրդի ստվար հատվածի համար քաղաքական կյանք մուտք գործելու միջոց: Սակայն ավելի ուշ բազմակուսակցությունը վերածվեց ազգային պառակտման միջոցի՝ պարարտ հող ստեղծելով իշխանատենչ խմբավորումների համար:

Ի վերջո, չորրորդ նպատակն էր *ապապետա-*

կանացումը: Այն գրգռում էր շատերի նյութապաշտությունը և ավելի հարուստ կյանք էր խոստանում ինչպես առանձին ձեռներեցներին, այնպես էլ հասարակությանն ընդհանրապես: Թե որքանով ենք այսօր հարուստ, տեսնում ենք: Մինչ այդ, ապապետականացման միջոցով լուծվեց կոմունիստական վարչախումբն իրական իշխանությունից զրկելու խնդիրը, իսկ սեփականության վերաբաշխման մանդատը հանձնվեց մոր ձևավորվող վերնախավին:

Այսօր շատերը հետին թվով դժգոհում են սահմանված նպատակներից: 1988-ին շարժման մասնակիցներից քչերն էին պատրաստ Արցախի համար վճարել այն գինը, որը փաստացի վճարվեց մինչև 1995թ.: Ուրիշներն անիծում են անկախությունը և սեփականաշնորհումը, որովհետև դրան հաջորդել է իրենց սառնարանների դատարկությունը: Ոմանք էլ զգվում են միջկուսակցական գզվտոցից: Բայց դժգոհները, որպես կանոն, մոռանում են, որ Ղարաբաղյան շարժման թե՛ ազգային, թե՛ Արևմուտքից ներմուծված նպատակները որդեգրվել էին մաև իրենց, այսինքն՝ ժողովրդի կողմից, իրագործվում էին ոչ նրա կամքին հակառակ, իսկ երբեմն էլ՝ ակտիվ մասնակցությամբ:

Դժգոհողներից բացի, քիչ չեն մաև այնպիսիները, որոնք թեև չեն հրաժարվում նշված նպատակներից, բայց բավարարված չեն դրանց իրագործման ձևով կամ չափով: Հայ մարդկանց հիմնական մասը համոզված է, որ Արցախյան շարժման նպատակը թերի է իրագործվել, քանի որ չեն ազատագրվել Նախիջևանն ու Գանձակը, չեն բնակեցվում ազատագրված շրջանները, նախապատրաստվում են գիջումներ: Նույն մարդիկ նկատում են, որ Հայաստանը միայն ձևականորեն է անկախ, իսկ քաղաքական շրջանակներում տիրապետում է օտարամոլությունը: Դեմոկրատիայի և լիբերալիզմի ջատագովներն, իրենց հերթին, դժգոհում են այն բանից, որ իշխանությունները ոտնահարում են իրենց իսկ կողմից վավերացված նույն այդ դեմոկրատական և լիբերալ օրենքները:

Որքան էլ որ դժգոհենք կիսատ-պռատությունից, միևնույն է, դժվար է հերքել այն փաստը, որ Արցախի զգալի մասն ազատագրված է և հաստատվել է կայուն զինադադար, որ Հայաստանի որոշակի ծածանվում է ՄԱԿ-ի շենքի մոտ, որ երկրում միմյանց դեմ պայքարում են տասնյակ կուսակցություններ և տարբեր տրամաչափի բազմաթիվ սեփականատերեր: Այսինքն՝ 1988-90թթ. որդեգրված բոլոր չորս նպատակներն էլ հիմնականում իրագործվել են: Մենք ենք իրագործել: Բայց ե՞րբ էր դա: Ավելի քան տասը տարի առաջ: Իսկ

հիմա՞...

Հայության աննպատակ տեղապտույտի տարիները շարունակում են բացահայտել մորանոր չլուծված հարցեր: Դրանք շատանում են, բայց այդպես էլ մնում են անպատասխան, որվհետև հանրային գիտակցության մեջ որպես ազգային խնդիրներ չեն ձևակերպվում: Ինչո՞ւ...

Պատճառը հիմնախնդիրները լուծելու անկարողությունը չէ: Չկա այնպիսի նպատակ, որ հայ ազգը որոշի հետապնդել ու հաջողության չհասնի: Ինչ վերաբերում է կուսակցական ղեկավարների առաջարկած նպատակներին, ապա դրանք ժողովրդի կողմից բավարարած ազգանք չեն ստանում այն պարզ պատճառով, որ անհուսալիորեն կտրված են կյանքից: Նորից սխալված լինելու վախով էլ չի կարելի բացատրել մոր նպատակների չգոյությունը: Ժողովուրդն իրականում հեշտությամբ տարբերակում է ճշմարիտ նպատակը կեղծից, ազգայինը՝ օտարածնից, արդիականը՝ ժամանակավրեպից: Որևէ նպատակ չի կարող սխալ լինել, եթե ոգևորում է ժողովրդին, միավորում ու մղում անձնվեր պայքարի: Անգամ եթե հետին թվով մենք արձանագրում ենք դրանց սխալ լինելը (ինչպես հիմա, այս հոդվածում սխալ որակեցինք 88-ի նպատակներից երկուսը), միևնույն է, դրանք պատմականորեն անհրաժեշտ սխալներ են, առանց որոնց, անհնար է հետագա ճշմարիտ ընթացքը:

Մնում է մեկ պատճառ. հայությունը դեռ մոր է փորձում դուրս գալ իր ազգային պայքարի անցած փուլին հաջորդած գաղափարական ճգնաժամից: Նախորդ սերունդը որոշակիորեն սպառել է իրեն, իսկ մոր սերնդին ժամանակ է պետք անցածը վերափնաստավորելու և մոր հորիզոններ ուրվագծելու համար: Հիմա, ավելի քան երբևէ, պահանջվում են մոր գաղափարներ: Նոր, բայց ոչ մտացածին, այլ ազգային էությունից բխած ու պահի թելադրանքին համապատասխան: Ու կարծես դրանց ժամանակը եկել է: Համարձակվում ենք հաստատել, պարզապես զգում ենք, որ մեր իրականության մեջ արդեն ընթանում են լուրջ խմորումներ և, վաղ թե ուշ, պետք է սպասել մի մոր ազգային զարթոնք, մի մոր հաղթական շարժում:

